

Oponentský posudek na diplomovou práci Anny Kandrikové „VYUŽITÍ EKONARATOLOGIE V PRAXI“

Práce je věnována využití narativní metody v environmentální výchově ve vybraných střediscích ekologické výchovy v České republice, resp. v Praze a Středočeském kraji. Vzhledem k tomu, že jde o oblast, která je poměrně novým předmětem výzkumu u nás i ve světě, podařilo se autorce nalézt pro svou práci vcelku atraktivní a aktuální téma, které je užitečné pro praxi environmentální výchovy. Výběr zajímavého tématu a projevený osobní zájem autorky o obor považují za významné klady práce.

Rozsah práce je přiměřený (cca 80 stran vlastní práce + cca 90 stran příloh), její většinu však tvoří obecná teoretická část, menší prostor je věnován vlastním zjištěním autorky.

Autorka se ve své práci zaměřila na zodpovězení otázky, „jakým způsobem se ve vybraných střediscích pracuje s narativní metodou“, resp. otázky „zda vybraná SEV a lesní pedagogové využívají metodu vyprávění (narativní metodu), jak přesně ji využívají a k čemu“.

Teoretická část je zatížena drobnými nepřesnostmi a zjednodušeními, kterých by se magisterská práce mohla vyvarovat - např. vztahení neformálního a informálního vzdělávání pouze k volnočasovým aktivitám, zjednodušené tvrzení, že principy udržitelného rozvoje formulovala „ministrská předsedkyně Norska“ G. H. Brundtlandová (podstatnější však je, že Brundtlandová byla v té době předsedkyní Světové komise životního prostředí a rozvoj, a principy formulovala nikoli ona osobně, ale právě jí vedená komise). Dále teoretická část trpí jistou nevyrovnaností - zejména v části věnované environmentální výchově - viz např. relativně detailní popis pojetí průřezového tématu „Environmentální výchova“ v RVP ZV, s nímž se však dál už nijak neparacuje, ale zároveň ani zmínka o environmentální výchově v rámci RVP GV a SOV – přestože autorka nikde nespecifikuje, že by se zaměřovala jen na základní vzdělávání. Charakteristika environmentální výchovy je také pojata spíše z formálních a organizačních hledisek než z hlediska obsahu – zahrnuje informace, které nemají přímý vztah k empirické části (např. výčet zákonů), naproti tomu ale výrazně chybí komplexní pojednání o modelech a metodách ekologické výchovy, které s tématem autorčiny práce souvisí zcela bezprostředně (bez zdůvodnění je zvlášť pojednána jen „Environmentální senzitivita“, zatímco jiné faktory environmentální výchovy rozebírány nejsou).

Oproti tomu je část věnovaná naratologii pojata důkladněji (což naznačuje i její zhruba dvojnásobný rozsah oproti části věnované environmentální výchově), hlouběji a účelněji.

Klíčovou a nejcennější z teoretické části jsou pak kapitoly 2.7.8. a 2.10. až 2.12. zaměřené na zatím málo pojednávané provázání environmentální výchovy a naratologie.

Empirická část tvoří menší část práce. Navíc až po kapitole 3.2. jsou i v ní zahrnuty obecné informace, které by správně patřily do teoretické části práce.

Jako hlavní metodu zvolila autorka rámcovou analýzu, o níž sama říká, že její využití je především jako „předběžné fáze“ různých interpretativních postupů. Dosáhnout vytyčeného cíle se s touto metodou autorce podařilo jen částečně, zdá se, že autorka se v metodě poněkud ztratila a k hlubší interpretaci svých zjištění se jejím prostřednictvím nedostala - v tom je i hlavní úskalí práce. Nabízí se otázka, proč autorka ne zvolila pro empirickou část např. exaktnější srovnání praxe středisek podle určitých kritérií (nabízelo by se využít porovnání s citovanými zásadami dle Mallana - viz str.28) .

Z dílčích věcí v rámci metodologie je problematickým momentem je např. zařazení dat získaných nikoli od lektora vybraného střediska, ale od jeho manželky a to zčásti nikoli o programech střediska, ale o její vlastní školní praxi (viz str. ...) – autorka však alespoň na tuto situaci otevřeně upozorňuje.

Co se týče samotných výsledků práce, autorka se kromě základního zjištění, do jaké míry střediska naraci využívají, snaží shrnout konstrukci programů (jejich cíle a k nim vedoucí postupy - zvolenou metodiku) a využití narativní metody v nich. Cíli se zabývá vlastně hned na několika různých místech práce – dochází k obsahovému překryvu kapitol „3.5.1.2. Cíle programu“, „3.5.4.1. Co zamýšlí účastníkům předat“ a „3.5.4.4. Co si děti odnášejí“. Citované cíle jednotlivých středisek, z nichž je patrná rozmanitost přístupů k stanovování cílů programů, autorka sice zachycuje, ale nijak je dále neanalyzuje, ani nesyntetizuje, neinterpretuje. Cíle jsou shromážděny neutříděně – vzdělávací cíle (co se má žák naučit) se střídají s cíli samotné organizace (viz např. cíl „mít živé, kreativní, zajímavé programy se sdílným prvkem“). Rovněž autorčin popis používaných metod (3.5.2.1.) je poněkud nesourodá a neutříděná směs základních pedagogických směrů (konstruktivistická pedagogika, zážitková pedagogika), obecných modelů učení (E-U-R) a dílčích aktivit (hádanka, písnička...) a autorka je neprovazuje s možností či vhodností využití narativní metody. O něco větší výpovědní hodnotu o převažující praxi středisek má kapitola 3.5.1.3. Tvorba písemné metodiky, ovšem bez přímého vztahu k využití narace. Čistě konstatační bez vazby na narativní metodou je i kapitola 3.5.1.4. Plány do budoucna. Také kapitola „3.5.3.4. Komunikace s přírodou“ zůstává neprovázána s narativní metodou, není zřejmý důvod pro její zařazení.

Obsah kapitoly „3.5.4. Téma č. 4: Jak narace funguje“ neodpovídá, až na část 3.5.4.2. názvu. S výjimkou zmíněné části obsahuje kapitola jen obecné informace o programech, nevěnuje se narativní metodě - pouze v kapitole 3.5.4.2. je analyzováno, zda respondenti kladou v narativní metodě větší důraz na příběh nebo na poselství. Inspirativní je kapitola „3.5.3.3. Jak se příběh objevuje“, bylo by však zajímavé ještě hlouběji interpretovat postup výběru příběhů ve střediscích EV.

Autorka použila pro daný účel přiměřený rozsah literatury, kterou korektně cituje.

Práce je uspořádána v zásadě přehledně, ovšem nelogicky působí v některých souslednost a členění dílčích kapitol (např. k sobě nepochybně logicky patří a navazují na sebe kapitoly 2.7.9. a 2.10.až 2.12., ale jsou neorganicky odděleny kapitolami, které se nezabývají vztahem naratologie a environmentální výchovy), obdobně (jak již bylo zmíněno) jsou v empirické části pod název „Jak narace funguje“ zařazeny podkapitoly, které se narací vůbec nezabývají.

Kladem nesporně je, že je psána čtivým srozumitelným jazykem, bez chyba jazykových nedostatků. Po formální stránce lze vytknout některé drobné dílčí nedostatky – např. nesourodou citaci používaných zdrojů příběhů z literatury (na přeskáčku dle autorů či titulů knih – viz „Ferda Mravenec, Jan Drda, Božena Němcová, Brouk Pytlík, Haló, Jácíčku“ a „H. Ch. Andersen, Děti z Bullerbynu“).

Celkové hodnocení:

- Celkový přínos práce hodnotím jako dílčí: Práce především mapuje, zda střediska ekologické výchovy s příběhy vůbec pracují a jak její využití zdůvodňují, podstatně méně se ale autorka přiblížila k odpovědi na druhou část výzkumné otázky - jaké postupy a přístupy přitom střediska volí („jak přesně ji využívají a k čemu“).
- Práci doporučuji k obhajobě
- Navrhuji tyto otázky a témata pro diskusi před komisí:
 - 1) Zná autorka další faktory EV kromě jí popsané Environmentální senzitivity (viz např. materiál „Doporučené očekávané přístupy pro průřezová témata RVP“ či Cíle EVVO, materiál MŽP 2011) a jak je hodnotí ve vztahu k možnosti využití narativního přístupu?
 - 2) Proč zvolila jako základní metodologii právě rámcovou analýzu a považuje ji nadále za vhodnou pro dosažení vytčených cílů?
 - 3) Proč autorka ostře vymezuje narativní metodu vůči frontální výuce a jednoznačně ji z frontální výuky vyčleňuje (viz i název „**Frontální výuka versus narativní metoda**“), když do frontální výuky patří i dle citací autorky nejen „výklad učitele“, ale i „učitelem zadaná a řízená samostatná práce“ či „rozhovor učitele s celou třídou“.
- Navrhuji hodnocení známkou „dobře“
- Navrhuji bodové hodnocení 8-12 bodů